

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri:

Okrožnice škofijskega ordinariata v Ljubljani; 1945–1948.

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL):

NŠAL 10, ŠAL Ž, Domžale.

NŠAL, ŽA Domžale, razne knjige, šk. 5. in 6; spisi; šk. 6, 15, 17.

NŠAL 333, zapuščina Antona Vovka, šk. 80.

Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL):

Zgodovinski arhiv Ljubljana LJU 88, Okrožno gospodarsko sodišče v Ljubljani ZADR, spisi III, 84, 504.

Osebni Arhiv Ludvika Kovača.

Literatura

100 let župnije Domžale (ur. Blaž Otrin). Domžale : Župnija Domžale 2008.

Bernik, Franc, *Fragment Zgodovine fare Domžale III* (ur. Blaž Otrin). *Zgodovina fare Domžale : tretja knjiga*. Domžale : Kulturni dom Franca Bernika, 2021.

Čipić Rehar, Marija: Ljubljanska škofija od začetka druge svetovne vojne do ustanovitve nadškofije (1941–1961). *Ljubljanska škofija 550 let* (ur. France M. Dolinar). Ljubljana : Nadškofija Ljubljana, 2011, str. 165–192.

Dolinar, France M. *Ljubljanski škofje*. Ljubljana : Družina, 2007.

Griesser-Pečar, Tamara: Duhovščina med nacizmom, fašizmom in komunizmom, v: *Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju*. Ljubljana : Družina, 2002.

Kolar, Bogdan: Organiziranje cerkvenega življenja na Gorenjskem v času druge svetovne vojne. *Arhivi*, 2002, št. 1, str. 179–185.

Otrin, Blaž: Župnija Domžale od okupacije do demokratičnih sprememb, v: *100 let župnije Domžale*. Domžale : Župnija Domžale 2008, str. 55–76.

Vulikić, Velimir: *Domžalska leta profesorja Matije Tomca*. Ljubljana : Družina, 2008.

Žontar, Jože: Prelomna leta v očetovem življenju. *Življenje in delo Josipa Žontarja. Ob stoletnici rojstva*. Kranj, Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Mestna občina Kranj, 1996, str. 7–14.

MATJAŽ ŠPORAR

Bernikov čas osvetljen z Nagličevo fotografsko dediščino

Namen prispevka je širši javnosti predstaviti do sedaj še neodkrito sodelovanje župnika domžalske fare Franca Bernika in njegovega sodobnika, šmarskega fotografa Petra Nagliča. Njuno prvo srečanje sega v leto 1910, ko je Naglič fotografiral slovesnost ob otvoritvi Društvenega doma v Domžalah. Eno izmed fotografij s tega dogodka je Bernik tudi uporabil v svoji knjižni publikaciji *Zgodovina fare Domžale* iz leta 1923. Zanimivo je, da je bil Naglič prisoten tudi na prvem dogodku v novem Društvenem domu, ko je s fotografijami dopolnjeval predavanje homškega župnika Antona Mrkuna o romanju v Sveto deželo. Bernik se je z Nagličem srečeval še večkrat, vse do konca tridesetih let dvajsetega stoletja. Predvsem ob večjih prireditvah, ki so se vrstile v Domžalah ali tudi širše, so se njune poti križale in izčrpni Bernikovi zapisi obogateni z Nagličevimi fotografijami nam tako nudijo dodaten vpogled v tedanjo zgodovino. Oba sta, vsak na svoj način, s tem pomembno prispevala k ohranitvi spomina na zanimiva dogajanja v lokalnem okolju in življenje naših prednikov ter še posebej na njun čas, ki sta ga tako izpolnjeno soustvarjala.

Franco Bernik – duhovnik, ki je svoj življenjski smisel našel v ustvarjanju in skrbi za vsestranski razvoj Domžal

Svet Franca Bernika je bil poleg pastoralnega poslanstva široko polje ustvarjalnosti, ki človeka dviga visoko nad ostala bitja. Njegovo delo, ki je v svojem bistvu bilo predano veri, je na najboljši možen način oznanjalo Božjo besedo: »Kakor je namreč telo brez duha mrtvo, tako je mrtva

▪ Franc Bernik (izrez iz fotografije) – ob zaključku gospodinskega tečaja 31. julija 1912. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

vera brez del« (Jak 2,26). Ravno zato je bil njegov odnos do življenja in sočloveka tako značilen za zanosno doživljanje tega sveta in zagotovo Bernika uvršča med enega največjih svetilnikov v zgodovini Domžal. Poleg osnovnega poklica, duhovništva, ga je težnja po vsestranski veličini dela hranila in ga postavila na mesto pomembnega buditelja, gospodarstvenika, kronista in pisatelja ter nasploh kot spodbujevalca kulturnega, gospodarskega in socialnega napredka kraja. Ob razviti ustvarjalni domišljiji je poosebljal tudi socialno čuječnost. Vsak človekov dosežek je plod dela skozi daljše obdobje in v sebi nosi proces dviganja človeške kulture in omike, in prav to je Bernik prinesel v Domžale. Po najboljših močeh si je prizadeval, da v odnosu do svojih vernikov in nasploh okolja, v katerem je živel, prinaša vse dobro. V sebi se ni nikoli vdajal utrujenosti in je milostno sprejemal vse, kar mu je prišlo naproti. Ovire, ki so se zdele nepremagljive, je s svojim trdom, modrostjo in vizionarstvom preoblikoval in jih naredil premagljive. Kot velik domoljub je razmišljal na način, da mora biti narod sam aktiven v odnosu do domovine in se v tem primeru izogniti nedejavnosti in brezbržnosti.

Vse to je s svojim angažiranjem skušal dopovedati tudi svojim rojakom, ko jih je spodbujal v času slamnikarskega obdobja na Domžalskem. Podjetni Tirolci, ki jim je Bernik sicer priznaval zasluge za razvoj slamnikarstva, so bili v veliki večini lastniki večjih tovarn in so izkoriščali delavsko prebivalstvo, in prav dušni pastir je delavstvu stal ob strani v času stavk.

- Bernik je bil rojen v Šentvidu nad Ljubljano. Fotografija iz leta 1938. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- V Škofji Loki je obiskoval ljudsko šolo. Fotografija iz leta 1932. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

- V Borovnici je opravljal prvo službeno mesto. Fotografija iz leta 1934. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- Leta 1898 je bil premeščen na Vrhniko kot kaplan. Na fotografiji korakanje stotnije 7. lovskega bataljona na Vrhniki marca 1915. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

- Med II. svetovno vojno se je bil prisiljen umakniti v zavetišče sv. Vincencija v Mengeš. Na fotografiji Slovenski tabor v Mengšu 7. junija 1936. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- Ob pomoči Domžalcev je vojno kasneje kot begunec preživel v Ljubljani, kjer je leta 1944 v cerkvi sv. Jožefa obhajal svojo zlato mašo. Fotografija iz leta 1937. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

S sposobnostjo uresničevanja zastavljenih ciljev, v navezavi z vztrajnostjo, iskrenostjo, potrpljenjem in preudarnostjo, je uspel doseči, da je beneficiat Goričica postala fara Domžale, leta 1925 pa je kraj dobil tudi tržne pravice. Poleg pastoralnega dela se je Bernikova vera odražala tudi v prizadevanju, da je potrebno slediti znanju, kulturi in napredku in da so vse to osnovni kazalci značaja in identitete naroda. Zaznal je hiter razvoj Domžal in tudi njihov potencial v izkoriščanju dobre strateške lege kraja. Prožen Bernikov duh mu je omogočal, da je znal sodelovati, še več, znal je tudi povezovati ljudi med seboj. Blagoslov vsestranske nadarjenosti in širokega pogleda na svet in življenje je Bernik v največji možni meri izkoristil tudi v odnosu do preprostega slovenskega človeka, kmeta in delavca. Da se mora v vsakdanji borbi za preživetje znati tudi poveseliti, predvsem pa človeško zavest in razmišljanje usmeriti k vzpenjanju proti idealom ali iskanju smisla življenja. To mu je s z njegovo karizmo tudi v veliki meri uspevalo in ljudje so mu prisluhili, da je imel vsakič, ko se je lotil velikih gradbenih projektov, z njihove strani potrebno materialno in duhovno podporo. Ta socialni čut je prišel do izraza predvsem v času med vojno, ko je bil narod na preizkušnji.

Narava nas oskrbuje s svojo lepoto in ob vseh Bernikovih aktivnostih je bilo njegovo oko zmožno uzreti veliko lepega okoli sebe. Svojo knjigo *Zgodovina fare Domžale* iz leta 1923 je v opisu kraja Domžale pričel tako: »Ako greš, predragi čitatelj, lepega poletnega dne peš iz Ljubljane po glavni državni cesti proti severovzhodu in prideš mimo Ježice in Črnuč do Trzina, obstrmi tvoje oko ob prelepem prizoru, ki se ti nudi. Tam v primerni daljavi zagledaš mogočne Kamniške planine.«¹

Uravnoteženo razmišljanje daje trden temelj za notranje videnje in čisto srce. Iskanje višjih perspektiv duhovnega sveta – pravice, dobrote, resnice, ponižnosti, spoštovanja zakonitosti narave na eni strani, ali pa ko aktivnosti v materialnem svetu, uresničujejo stvari za skupno dobro in s čutom za socialno stisko gradijo boljšo in pravičnejšo družbo na drugi strani, lahko predstavlja smisel življenja. To ravnovesje med obema svetovoma pa lahko človeku postreže z zavedanjem minljivosti življenja.

¹ Bernik, *Zgodovina fare Domžale*, str. 9.

■ Müllerjeva hiša pod Goričico, spredaj nekdanji bajer Stobovšak leta 1932. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

Lahko domnevamo, da se je Bernik kot duhovni pastir, ki je že za časa svojega življenja vse premoženje podaril, tega spoznanja zavedal, saj se je ob obilici dela, ki ga je opravljal, tako vestno zavezal pisanju kronike Domžal. Pisana beseda, ki je ostala za njim, pa nam v svojih kronikah in knjižnih delih celovito ohranja spomin na Bernikov čas preživet med svojimi Domžalci.

Blagoslov Društvenega doma 28. avgusta 1910

Katoliško izobraževalno in podporno društvo Domžale je s prihodom Bernika dobilo zagon in se začelo širiti. Z letom 1904 so sklenili, da se do takrat veljavno pravilo, da članstvo šteje le moške člane, spremeni, ter se k društvenim aktivnostim lahko pridružijo tudi žene. Povečanje članstva je doprineslo k vse večjim aktivnostim društva in pokazale so se potrebe po primernih skupnih prostorih. Odločitev za gradnjo novega Društvenega doma je pripeljala do končane gradnje imenitne in na daleč

▪ Blagoslov Društvenega doma 28. avgusta leta 1910. Nastop telovadne mladine ob Društvenem domu, v ozadju slamnikarska tovarna J. Mellitzer, Kleinlercher & Co. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

prepoznavne stavbe, katere odprtje in uradni blagoslov sta bila opravljena 28. avgusta 1910. Slovesnosti se je udeležilo ogromno število ljudi, ki so prišli od blizu in daleč.

Množico obiskovalcev sta nagovorila tudi deželni poslanec dekan Ivan Lavrenčič in državni poslanec dr. Janez Evangelist Krek. Prireditel so popestrili člani Orlov, ki so v popoldanskem terminu na prirejenem telovadišču ob domu izvedli javno telovadbo pred številčno publiko. Kljub temu, da je bilo ob Bernikovi pobudi za izgradnjo Društvenega doma društvo brez finančnih sredstev, je bil prekrasen arhitekturni objekt uspešno dokončan ter v naslednjih letih tudi poplačano posojilo. Vse to pa kaže ne izredno močno osredotočenost Bernikove osebnosti za uspešno dokončanje cilja, kljub težavam, ki so ga spremljale med gradnjo in pred poplačilom posojila.

▪ Celotna romarska odprava pred jeruzalemskim obzidjem, september 1910. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

Predavanje o romanju v Sveto deželo 5. marca 1911

Dogodek, ki je odprl aktivnosti ne samo v letu 1911, ampak nasploh v novo dokončanem Društvenem domu, je bilo predavanje o romanju v Sveto deželo, ki ga je izvajal homški župnik Anton Mrkun, s skioptičnimi slikami pa je dogodek dopolnjeval fotograf Peter Naglič iz Šmarce pri Kamniku. Oba sta bila namreč udeleženca I. vseslovenskega romanja v Sveto deželo, ki ga še do danes omenjamo kot največjega doslej. Romarska družina je štela 540 romarjev, romanje pa je bilo organizirano po okriljem tedanjega knezoškofa Antona Bonaventure Jegliča, ki je samo romanje tudi vodil. Naglič je v treh tednih, kolikor je odprava trajala, posnel preko 150 fotografij in kot edini fotograf na romanju ustvaril dokumentarni presežek tistega obdobja. Za izdelavo fotografij se je v tem času uporabljalo steklo in Naglič si je v izogib veliki teži v ta namen priredil celuloidne negative primernih velikosti. Po povratku v domovino in kemični obde-

lavi pa jih je opremil tudi z dodatnimi pripisi, kar je bilo zelo uporabno ravno za predavanja širši publiki s skioptično napravo.

Katoliško izobraževalno društvo – Gospodinjski tečaj od 3. junija do 31. julija 1912

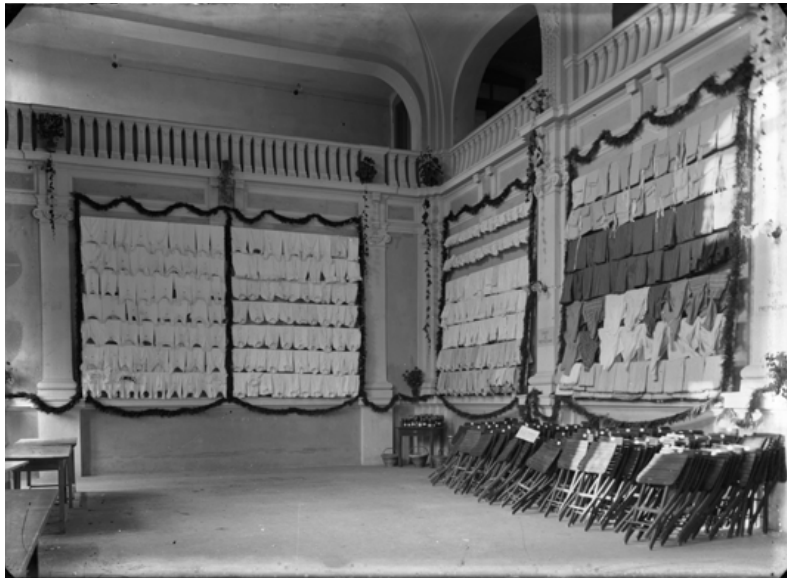
Eden od pomembnih izzivov Bernika je bila tudi vzgoja mladih deklet in priprava na gospodinjsko znanje, ki je potrebno za življenje v družini. Ob tem so se dekleta učila kuhanja, šivanja, osnovnih znanj o zdravju in tudi ostalih ročnih spretnosti. V ta namen je bil pod okriljem Katoliškega izobraževalno podpornega društva organiziran osem tedenski celodnevni gospodinjski tečaj, ki ga je vodila učiteljica Minka Odlasek, njej v pomoč pa je bila dodeljena Mimi Cesar, ki je poskrbela, da so dekleta osvojila znanje iz šiviljstva. Tečaja, katerega sklep je bil 31. julija leta 1912, se je udeležilo 24 društvenic, ki so vse vztrajale od začetka do konca. Ob zaključku je bilo v lepo okrašeni dvorani razstavljenih preko 300 kosov oblačil, ki so jih udeleženke tečaja sešile same, ob tem pa je bil tudi praktičen prikaz znanja kuharskih veščin, ki so ga navzoči z občudovanjem spremljali. Deželni odbornik dr. Evgen Lampe, ki se je udeležil zaključne prireditve, je izrekel veselje in zadovoljstvo nad izvrstnim uspehom tečaja. Udeleženkam je podelil spričevala o osvojenem znanju, vse navzoče pa vnmal, da se z veseljem oklepajo Kulturno izobraževalno podpornega društva, ki uspešno deluje za napredek in izobrazbo.

Procesija na Homcu za srečen izid vojne 8. septembra 1914

Mirovna pobožnost za srečen izid vojne se je 8. septembra, na Mali Šmaren, tudi za domžalsko faro vršila na Homcu v kamniški dekaniji. V cerkvi Matere Božje se je zbrala velika množica ljudi iz bližnjih in daljnih krajev. Procesija, z velikim številom vernikov tudi iz Domžal, je krenila pod vodstvom župnika Bernika, spremljala pa sta ga tudi domžalski in depaljski župan. Ob krasnem vremenu je množico prihajajočih pozdravilo slovesno pritrkavanje. Po končanem bogoslužju v cerkvi, kjer je govoril

- 12. julij 1912 – dekleta med učenjem šivanja. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- 18. julij 1912 – učiteljica šivanja Mimi Cesar, ob njej Minka Odlasek, s svojimi gojenkami. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

- 31. julij 1912 – razstavljena oblačila ob zaključku gospodinskega tečaja.
(Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- Franc Bernik – ob zaključku gospodinskega tečaja 31. julija 1912.
(Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

- Dr. Janez Evangelist Krek med svojim govorom na Homcu ob kapeli Srca Jezusovega. Mirovna pobožnost 8. septembra 1914.
(Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

g. Janez Kalan, urednik časnika *Bogoljub*, se je med petjem litanijs vršila procesija z Najsvetejšim, ki jo je vodil kanonik dekan Ivan Lavrenčič. Pri kapeli Srca Jezusovega je vse zbrane iskreno nagovoril državni poslanec dr. Janez Evangelist Krek, ki je imel pomembno vlogo pri ustanavljanju in razvoju prvih društev, ob tem pa je bil gonilna sila močnega krščanskosocialnega gibanja.

Galicijanski begunci I. svetovne vojne leta 1914

Prva svetovna vojna je prinesla ostre spopade tudi za Galicijo in v naše kraje je prišlo precej beguncev, ki so morali zapustiti svojo domovino. Za njih je poskrbela tedanja oblast in jih razdelila po občinah. Tako je 17. septembra 1914 v Kamnik prispel poseben vlak teh beguncev, ki jih je okrajno glavarstvo porazdelilo med različne občine. Del njih je prispel tudi v Domžale in Depalo vas, na Bernikovo prošnjo pa so ljudje priskočili

na pomoč z živežem, prošnji pa so prisluhnili tudi tovarnarji. Na povabilo Bernika je še pred Božičem, 12. decembra 1914, v Domžale prišel tudi njihov duhovnik. Stolni pridigar Julijan Miachky v starosti 27 let je bil doma iz Premysla, kot begunec pa bivajoč v Preski. V Domžalah je opravil dve bogoslužji s pridigo, na katerih so sodelovali skoraj vsi begunci, ki so bili po opravljeni spovedi tudi obhajani. V prisotnosti tudi domačih vernikov so bogoslužje obogatili s prepevanjem njihovih pesmi, z izkazanim sočutjem pa so jim domačini lajšali tegobe begunskega življenja.

Udeleženci Krščansko socialnega tabora na Homcu na obisku v Domžalah 3. avgusta 1919

Med 1. in 6. avgustom leta 1919 je na Homcu potekal krščansko socialni tabor, ki se ga je udeležilo 12 Srbov in čez 100 Hrvatov. Med njimi je bilo veliko duhovnikov in popov, tudi akademikov in učiteljev, skratka predstavniki inteligence sosednjih narodov. V nedeljo, 3. avgusta, je celotno članstvo opravilo izlet v Domžale in Bernik je temu obisku namenil izredno pozornost. Že pred samim prihodom je svoje vernike pripravil na prihod gostov, da so se izkazali kot gostitelji. V nadaljevanju jih je Franc Bernik gostoljubno nagovoril in jim predstavil umsko, kulturno, politično in gospodarsko organizacijo v Domžalah in poudaril pomen Društvenega doma za njihovo delovanje. O vtisih gostov Bernik navaja: »Profesor Mazovec je čestital župniku z izredno laskavimi besedami: 'Vaš zbor je brez dvoma eden najboljših v celi Sloveniji, na deželi pa gotovo sploh najboljši.' Tudi je rekel: 'Lepše kot ste danes nastopili, gospod župnik, sploh ni mogoče nastopiti!'²

Poskrbeli so za odlično organizacijo, s sprejemom na železniški postaji in sodelovanjem godbe, prisotna je bila skoraj cela fara, med njimi tudi veliko število narodnih noš. Po krajšem programu je sledil odhod skozi cele Domžale v Društveni dom, kjer so jim domžalski pevci pripravili pevski program, ki je vse prisotne navdušil. Po ogledu farne cerkve je celotna družba v najboljšem razpoloženju odšla v Stob h gostilničarju Müllerju, kjer je bilo družabno srečanje s pogostitvijo ob spremljavi

² NŠAL, ŽA Domžale, š. 5, Razne knjige, Kronika župnije Domžale 1918–1920, str. 134.

- Julijan Miachky s homškim župnikom Antonom Mrkunom med galicijanskimi begunci na Homcu.
(Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- Julijan Miachky stolni pridigar iz Premysla.
(Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

▪ Udeleženci krščansko-socialnega tabora z župnikom Mrkunom na Homecu ob *Žegnanem studentu*. Fotografija iz leta 1919.
(Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

godbe. Zadovoljni gostje, predvsem Hrvatje, so se proti večeru odpravili zopet na Homec in ob slovesu so Bernika nepričakovano dvignili na ramena in ga v znak navdušenja nad celotnim dogodkom in gostoljubjem, ki so ga izkazali Domžalci, ob bučnem odobravanju vseh prisotnih ponesli kakih sto korakov daleč.

Evharistični kongres v Domžalah 25. junija 1933

Duhovščina kamniške dekanije je na predlog dekana Mateja Riharja na svoji konferenci sklenila, da se tudi v Domžalah priredi evharistični kongres. Dogodek se je odvijal v nedeljo, 25. junija 1933, spremljal pa ga je izjemen obisk vernikov iz celotne fare. Na travniku pod gričkom je bil prostor, kamor so se zbirali vsi udeleženci, ki so bili razvrščeni po farah, bilo jih je 14 in so bile opremljene vsaka s svojo bandero. Med bogoslužjem je sodelovalo veliko število duhovnikov, slavnostno pridigo pa je imel g. superior Misijonišča Alojzij Pohar, ki je vlogo sv. Evharistije postavil

▪ Procesija z Najsvetejšim skozi Domžale v številčnem spremstvu godbe in narodnih noš. Fotografija iz leta 1933. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

▪ Celotna fara je bila praznično okrašena tudi s slavaloki, Domžalci so svoje hiše okrasili s cvetjem in zastavami. Fotografija iz leta 1933. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

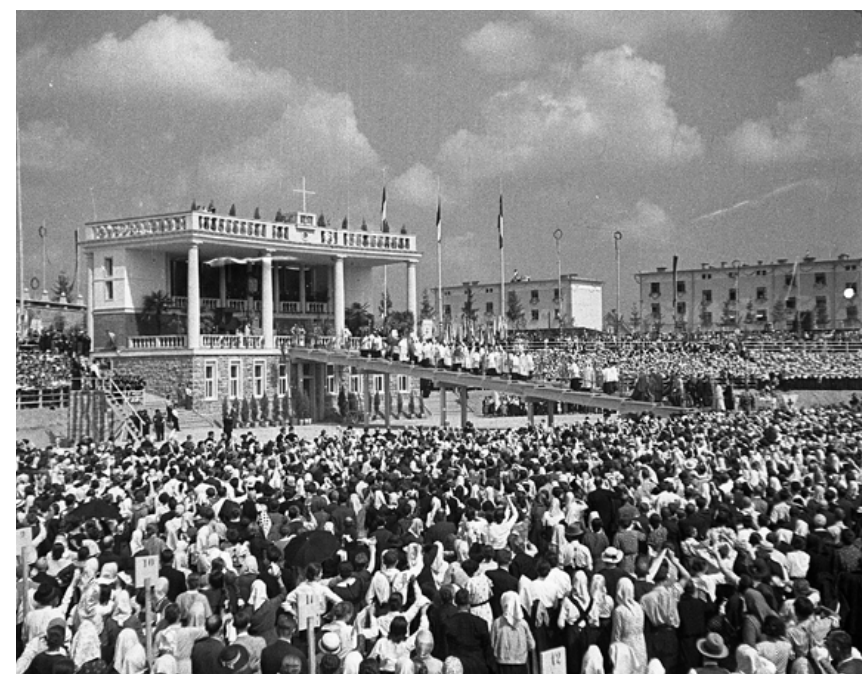
v središče in kot vir vseh milosti. Med kongresom, ki je sledil, je dekan Matej Rihar v svojem govoru nagovoril vse zbrane, da začutijo in prepoznajo pomembnost tega kongresa. Naslednji govornik je bil provincial pater dr. Gvido Rant, ki se je naslonil na pomembnost sv. Evharistije, ki naj bo podlaga vsega krščanskega življenja. Po končanih govorih je sledila procesija, v kateri je sodelovalo okoli 4000 oseb, prav toliko pa je bilo občudovalcev in gledalcev ob poti, ki je peljala skozi celotne Domžale. Ob povratku nazaj h kapelici je iz vseh globin src zadonela zahvalna pesem, o navdušenju nad uspešno končanim kongresom Bernik zapiše: »Ta evharistična slavnost je bila pač najveličastnejša, kar jih je kdaj bilo Domžalah.«³

II. evharistični kongres za Jugoslavijo v Ljubljani leta 1935

Leto 1935 so v pričakovanju II. Evharističnega kongresa v Ljubljani za območje celotne Jugoslavije zaznamovale številne evharistične pobožnosti, razne duhovne vaje za posamezne stanove, šmarnične pobožnosti ipd. Izraz teh notranjih priprav je bila postavitve evharističnih križev ob cerkvah, na vzpetinah ali podobnih vidnih mestih. Najveličastnejša prireditve, ki je do takrat doletela Ljubljano, se je odvijala od 28. do 30. junija. Pričetek II. evharističnega kongresa za Jugoslavijo je bil pravzaprav že v Mariboru 28. junija, s sprejemom papeževega zastopnika na kongresu, poljskega kardinala dr. Avgusta Hlonda. Pot je z vlakom nadaljeval proti Ljubljani, kjer ga je pozdravil z nagovorom vladika dr. Gregorij Rožman, v družbi visokih zastopnikov vojaške ter civilne oblasti in predstavnikov raznih organizacij in društev. Slovesna otvoritev II. evharističnega kongresa za Jugoslavijo se je izvršila okrog 7. ure zvečer 28. junija v ljubljanski stolnici, ko je po predpisanih obredih sledilo prečitanje posebnega papeževega pisma ali bule.

Istega dne so že popoldne slovesno pripeljali v Ljubljano milostno podobo Marije Pomagaj z Brezij, ker je bila pokroviteljica in zaščitnica

³ Bernik, *Zgodovina fare Domžale*, Druga knjiga, str. 142.

- Milostna podoba *Marija Pomagaj* iz Brezij prispe na stadion. Fotografija iz leta 1935. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- Veličasten pogled na Plečnikov stadion med osrednjo prireditvijo kongresa. Fotografija iz leta 1935. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

kongresa. Dali so jo na častno mesto v stolni cerkvi, od koder jo je naslednji dan zjutraj 12 dijakov-kongreganistov v sijajnem sprevedu med petjem in godbami v procesiji preneslo na stadion. Sledila je mladinska slovesnost z mašo papeževega legata, pridigo škofa dr. Rožmana, slovesnim skupnim sv. Obhajilom 26.000 šolskih otrok, katere je obhajalo okoli 70 duhovnikov več kot pol ure, skupnim petjem otrok pod vodstvom prof. Antona Dolinarja in sklepnim obdarovanjem vseh otrok s prav slastnimi štruklji. Iz Domžal se je te slovesnosti udeležilo 240 šolskih otrok pod vodstvom upravitelja Kimovca, učitelja Jeretine, Bernika in častnih sester. Skozi celoten dan so se v Ljubljani vrstila raznovrstna evharistična zborovanja za posamezne stanove. Kot zastopnika vlade sta se v Ljubljano prispela trgovinski minister dr. Vrbanič in notranji minister dr. Korošec. Še posebej slednjega je navdušeno pozdravilo številno občinstvo. Zvečer se je Bernik udeležil koncerta pevске zveze zunaj na prostem v Križankah, kjer je 2300 pevcev in pevk izvajalo slovenske evharistične pesmi. Sodeloval je tudi pri nočni procesiji mož in fantov z Najsvetejšim na stadion, kjer je daroval polnočnico ljubljanski škof dr. Rožman. Častno stražo Najsvetejšemu je tvorilo pri nočni procesiji 40.000 fantov ter mož z gorečimi bakljami v rokah. Gotovo 150.000 kongresnih udeležencev je brzelo po vseh ljubljanskih ulicah, da so tvorili špalir slovesnemu pohodu Najsvetejšega v procesiji in mesto je bilo bajno razsvetljeno. Ta nepopisno lepa služba božja se je zaključila po drugi uri ponoči. Premnoge cerkve so bile polne, ljudje so prenočevali tudi kar na prostem. Po jutranjih opravilih v domači fari je Bernik v nedeljo popoldne zopet odšel v Ljubljano. Tudi v nedeljo dopoldne je bila slavnostna sveta maša kardinala legata, v navzočnosti vsega episkopata in zbora 500 pevcev in pevk pod vodstvom dr. Kimovca, ki je slovesno odigralo koralno »Misa de Angelis«.

Višek kongresa pa je bila slovesna procesija z najsvetejšim popoldne ob treh. Na določenih mestih so se udeleženci zbirali in so bili razvrščeni po dekanijah. Kamniška dekanija je imela zbirališče v Slomškovi ulici, bila je med največjimi skupinami, na čelu so ji bile zastave in med njimi dve domžalski, Marijine družbe in društvene. Člani domžalske godbe, možje in fantje, združeni dekanijski cerkveni pevski zbori pod vodstvom

kamniškega organista Nika Lobode, dekanijska duhovščina, pred njo ministranti iz Kamnika in Domžal, narodne noše, mengeška godba, vodiška godba, vsi so hodili v šestero stopih. Pred frančiškansko cerkvijo pa je v to skupino tik za duhovščino vstopila od stolnice prihajajoča velika prekrasna skupina z Najsvetejšim, katero je nosil dr. Rožman z vojaško godbo na čelu. Za skupino Najsvetejšega je prišel drugi del Kamniške dekanije, ki se je od pošte naprej združil s skupino prihajajočo od Zvezde, tako da je nadaljnji ogromni del procesije korakal na stadion v dvanajsterostopih. Procesija je bila na celotni poti obdana na obeh straneh z gostim špalirjem navdušenega občinstva, katerega premnogi se procesije enostavno niso mogli udeležiti. Veličastnega dogodka, ki je potekal tri ure, se je udeležilo preko 100.000 navdušenih vernikov.

Program se je zaključil s slovesnimi večernicami, po katerih je kardinal Hlond podelil zadnji blagoslov in udeleženci so se pričeli razhajati in vračati na svoje domove, cerkveni zvonovi pa so zadoneli v slovo največičastnejši prireditvi v Ljubljani.

Proslava 800-letnice samostana v Stični leta 1936

S kar največjo slovesnostjo so v dvodnevni prireditvi 15. in 16. avgusta proslavili 800-letnico cistercijskega samostana v Stični, sam dogodek pa je bil tudi lep spomin na evharistični kongres v Ljubljani, ki se je odvijal leto pred tem. V soboto popoldne je bil ob navzočnosti 1000 kolesarjev od blizu in daleč in nad 100 narodnih noš slovesen sprejem visokih dostojanstvenikov na stiškem kolodvoru, nakar je sledil veličasten spreved v Stično. Ob 23. uri se je pričela procesija preko 8000 mož in fantov z bakljami na eno uro hoda oddaljen hrib »Vinograd«, od koder se je ponujal čaroben pogled na udeležence procesije.

Tudi sicer se iz te točke ponuja lep razgled na Stično in znamenito stiško polje, vse tja do Muljave. Med bogoslužjem je bila pridiga in obhajanje 5000 mož in fantov. Osrednja slovesnost dvodnevnega praznovanja pa se je pričela v nedeljo, s prihodom nadškofa Jegliča, škofov Rožmana, Tomažiča, Srebrniča, 7 opatov, do 200 duhovnikov, ob navzočnosti do 25.000 ljudi in 100 zastav. Zborovanje se je nadaljevalo popoldne, sledila

■ Franc Bernik v procesiji z Najsvetejšim. Fotografija iz leta 1936.
(Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

je velika procesija z Najsvetejšim in z zahvalno pesmijo ob sklepu. Iz Domžal se je udeležilo teh slovesnosti, ki so se vse vršile v kar najlepšem vremenu, nad 20 fantov kolesarjev, 31 oseb z Bernikom in zastavo Marijine družbe se je odpeljalo z avtobusom, še 14 pa se jih je odločilo za prevoz z vlakom.

Misijonski teden in kongres v Grobljah leta 1937

Duhovniška misijonska zveza in Družba za širjenje vere sta s sodelovanjem vseh slovenskih prijateljev misijonov v Misijonišču Groblje pri Domžalah priredila Misijonski teden in Misijonski kongres za vso Slovenijo. Prireditve so potekale od 13. do 20. junija, pester misijonski program pa je skozi ves teden spremljala misijonska razstava, ki je bila

■ V Prosvetnem domu v Grobljah je bila na ogled *Misijonska razstava*. Fotografija iz leta 1937. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

■ Groblje: igra *Naša apostola* se je odvijala na prostem. Fotografija iz leta 1937. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

na ogled v Prosvetnem domu. Prvič je bil razstavljen tudi ves slovenski misijonski tisk, posebna pozornost je bila na razstavi posvečena slovenskim misijonarjem in spominu na največjega slovenskega misijonarja, škofa Friderika Baraga. Obiskovalcem je bil na voljo ogled originalnega misijonskega filma *Misijonarjeva oporoka*, ki so ga posneli misijonarji v Afriki. Ves teden je bil obisk razstave v Prosvetnem domu silno velik, posebno šolske mladine iz vse okolice, Ljubljane in drugod. Tudi vsa šolska mladina iz Domžal si je v spremstvu celotnega učiteljstva in Bernika v petek, 18. junija, ogledala razstavo in misijonski film, kar je Bernik ocenil kot zelo podučno. Zadnji dan dogodkov, v nedeljo 20. junija, je zaznamoval Misijonski kongres.

Po sprejemu visokih gostov je ob 10. uri sledilo bogoslužje na prostem, sv. mašo je daroval nadškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, velik prijatelj in pobudnik misijonstva, ki je bil tokrat po daljšem času zopet prisoten v kamniškem okraju. Misijonsko pridigo je med sv. mašo imel beograjski nadškof, dr. Josip Ujčić, misijonska govora pa sta imela minister dr. Miha Krek in prošt Karel Čerin. Med sv. mašo je bilo ljudsko petje ob spremljavi domžalske godbe. Za zaključek vseh prireditev se je odigrala slavnostna igra *Naša apostola*. Pred številčno publiko, po oceni 10.000 gledalcev, je pri umetni razsvetljavi na prostem pri igri sodelovalo nad 150 oseb.

Dozidava in poslikava prezbiterja leta 1938

Zadnja prenova cerkve na Goričici iz leta 1898 je za seboj pustila pomanjkljivost, saj se je izkazalo, da je bil prezbiterij premajhnih dimenzij, zaradi vse večjega obiska, predvsem ob praznikih. Tako je Franc Bernik že leta 1913 najprej vernikom predstavil smeje načrte za povečanje prezbiterja in renoviranje farne cerkve, ob tem pa bi se v glavnem oltarju obstoječa lesena podoba Marije z Jezuškom v naročju zamenjala s kamnitim kipom farne zavetnice Marije Vnebovzete. Po župnikovem zaprosilu za dovoljenje za poseg in gradbeno prenovu na Knezoškofijski ordinariat je sledil odgovor, da posega ne podpirajo, z utemeljitvijo, da denarna sredstva v tem primeru ne bodo smotrno uporabljena. V obrazložitvi je bilo navedeno

- Zunanost cerkve Marije Vnebovzete med izvajanjem gradbenih del leta 1938. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- Notranost cerkve Marije Vnebovzete na Goričici po končanih delih leta 1938. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

- Slike, ki jih je v prezbitoriju izdelal Slavko Pengov, so posvečene župnijski zavetnici Mariji Vnebovzeti. Fotografija iz leta 1938. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

še, da se glede na pričakovano rast župnije v doglednem času predvidi zadostno povečanje cerkve, po možnosti z dozidavo nove stavbe.

Po 25 letih je ta odločitev zopet dozorela in leta 1938 so najprej na osnovi načrtov arhitekta Ivana Pengova iz Ljubljane pridobili vsa potrebna dovoljenja škofijskega ordinariata, banske uprave in referenta za varstvo spomenikov dr. Steleta. Zidarska dela je prevzel do tedaj že uveljavljeni zidarski mojster Ivan Sršen iz Domžal. Po predstavitvi obstoječega kamnitega oltarja so odstranili celotno zadnjo steno prezbitorija, vsa zidarska dela pa so bila brez prekinitve izdelana točno v dveh mesecih. Izdelal se je novi obok nad prezbitorijem, poseg pa je terjal tudi nekaj dodatnih sprememb.

- Pogled na stari pevski kor leta 1938, ki je bil leta 1951 prenovljen po načrtih Plečnikovega učenca in asistenta Antona Bitenca. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

Na zunanji strani je bil umeščen bronasti kip Kristusa Kralja, ki ga je oblikoval akademski slikar Peter Loboda, odlitek iz brona pa je izdelal livar Franc Mostar iz Ljubljane. Za poslikavo prezbiterja je Franc Bernik izbral akademskega slikarja Slavka Pengova iz Ljubljane. Ta si je že pred pričetkom del za poslikavo pripravil detaljne skice in kartone v naravni velikosti. Z delom je pričel 23. junija, ves čas pa je imel pri sebi na razpolago zidarja in delavca. Tehnika fresco namreč zahteva, da se dnevno izdela samo toliko svežega ometa, kolikor ga je možno še isti dan poslikati, kar je včasih zahtevalo delo pozno v noč. Po dokončanju so 12. in 13. avgusta odstranili oder, ki je stal od samega začetka gradbenih del. Veliki Šmaren leta 1938 je bil tako za domžalsko faro poseben dan, saj so si lahko farani ogledali Marijo, v nebeškem kronanju svojo farno patrono, Kraljico nebes. Slikar Pengov je z deli nadaljeval 2. septembra, zopet si je pomagal z doma že vnaprej pripravljenimi skicami in kartoni v naravni velikosti. Oltarno sliko, ki jo je slikar Pengov izdelal že prej, so dostavili in obesili 30. septembra. Ob končanih delih so z namenom proslavitve tridesetletnice ustanovitve domžalske fare in štiridesetletnice posvečenja domžalske farne cerkve priredili slavlje z blagoslovitvijo. Svečanost, ki se je vršila 16. oktobra leta 1938, je po vseh obnovitvenih delih tega leta opravil knezoškof dr. Gregorij Rožman.

Kongres Kristusa Kralja v Ljubljani leta 1939

Poletje leta 1939 je bilo v Ljubljani zaznamovano z enim največjih in najsijajnejših dogodkov tistega časa. V dneh od 25. do 30. julija se je odvijal kongres Kristusa Kralja, s katerim je v tistih julijskih dneh dihalo vsa slovenska prestolnica. Izpeljan je bil s takšnim sijajem in redom, da je to v veliko čast slovenskemu narodu. Ob izvrstni organizaciji je bila Ljubljana veličastno okrašena z mlaji, zastavami in cvetjem, na ulicah so se srečevali romarji, ki so takrat prihajali iz celotne kraljevine. Kongres je bil mednarodni, zato je imela vsaka narodnost možnost svojega posebnega zborovanja. V zraku je bilo že čutiti tesnobo pred vojno, kar se je odražalo pri manjšem obisku iz ostalih držav. Vseeno pa množična udeležba domačega ljudstva ni izostala in obisk raznih zborovanj se je nadaljeval tudi v

- Bežigradski stadion so napolnili verniki od blizu in daleč. Fotografija iz leta 1939. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)
- Številčno občinstvo si ogleduje slavnostni sprevod katoliških organizacij, ki je potekal po ljubljanskih ulicah. Fotografija iz leta 1939. (Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

večernih urah. V soboto se je odvijala slovesnost za otroke, prisotnih jih je bilo okoli 20.000, med njimi jih je bilo pod vodstvom Bernika in učiteljice Anice Lazarjeve 210 tudi iz Domžal.

Zastopnik sv. Očeta poljski kardinal Avgust Hlond in predsednik celotnega kongresa škof dr. Gregorij Rožman sta v družbi najodličnejših učenjakov in velikem številu nadškofov in škofov pozdravila ogromne množice romarjev, ki so napolnili stadion. Zvečer ob 20. uri je bila na stadionu ob navzočnosti 50.000 ljudi pretresljivo resna igra *O kraljestvu božjem*. Nedelja, zadnji dan kongresa, je prinesla slavnostno pontifikalno mašo, ki jo je daroval papežev legat Hlond, zopet ob navzočnosti 50.000 ljudi. Bogoslužju je prisostvoval tudi cerkveni zbor, ki je štel 500 pevk in pevcev. Pod vodstvom prof. Kimovca so z ubranim petjem navdušili s koralno mašo *Misa de Angelis* in več pesmi ljudskega petja ob spremljavi godbe. Nedelja popoldan je bila zaznamovana z veličastnim sprevodom katoliških organizacij, ki se je vil po ljubljanskih ulicah.

Slavnostno sklepno zborovanje so nastopajoči zaključili na stadionu, zastopniki narodov pa so vsak v svojem jeziku navdušeno pozdravili in slavili Kristusa Kralja in njegovo kraljestvo.

V času govorov različnih zastopnikov so prenesli Najsvetejše iz cerkve sv. Cirila in Metoda na Stadion. Pred litanijami je nagovoril vso ogromno ljudsko množico predsednik pripravljalnega odbora za kongres dr. Žitko. Sledile so slovesne litanije presvetega imena Jezusovega, pri katerih je odpevala vsa na stadionu zbrana ljudska množica.

Navzoči sta bili pri sprevodu družbena in društvena zastava in prav veliko faranov z župnikom Bernikom, v splošno zadovoljstvo, saj je kongres lepo uspel.

Peter Naglič – fotograf in kronist svojega časa

Bernikov sodobnik, fotograf in kronist Peter Naglič prihaja iz Šmarce pri Kamniku, kjer je živel v letih 1883–1959. Peter je bil že kot mladenič dejaven na različnih področjih in je kazal dobršno mero ustvarjalnosti. Pričetek udejstvovanja v podjetniškem svetu je spremljalo zgodovinsko obdobje, ki je bilo bogato s tehničnimi izumi, kar ga je močno pritegnilo. S

■ Naglič v orlovskem kroju okoli leta 1915.
(Avtor: Peter Naglič;
vir: zasebna zbirka
Matjaža Šporarja)

šolanjem v avstrijskem Gradcu si je med leti 1911–1914 pridobil naziv ščetarskega mojstra, da bi kasneje po smrti očeta prevzel domačo obrt in kot predstavnik tretje generacije ščetarjev v družini skupaj z bratom Karlom leta 1922 ustanovil Tovarno ščetk in čopičev. Največjo sled pa je zapustil s svojo ljubeznijo do fotografije in njegova zgodovinska zbirka, ki se je ohranila, predstavlja pomemben prispevek h kulturni in tehnični dediščini, ne samo kraja, v katerem je živel, ampak tudi širše. Odgovarja na mnoga vprašanja, kako so živeli in delovali naši predniki v tem okolju in le malo katero okolje, kot je v tem primeru naše, tu, ob zeleni osi Kamniške Bistrice, se lahko ponaša s tako obsežno in bogato dokumentarno fototeko tistega časa. Bil je temeljit, s prefinjenim občutkom za motiv in kompozicijo,

dosleden in kljub amaterski izobrazbi visoko strokoven. Njegova fotografska zapuščina je odlično ohranjena, vzorno datirana in popisana, skratka prepoznavna glede na čas in kraj motiva. Zavzemanje za polnost življenja je Peter kljub podjetništvu udeležanjal z različnimi aktivnostmi v takrat raznovrstnem društvenem življenju v Šmarci in okolici.

Bil je član »abstinenčnega gibanja«, član Katoliške akcije, zelo aktiven je bil v Orlovskem gibanju, kar ga je pripeljalo do večkratnih srečanj z Bernikom. Tako je dogodkom, praznovanjem in slavnostim, ki so spremljali življenje tistega časa tudi v Domžalah, včasih pomembnim, včasih malo manj, s svojim fotoaparatom vdahnil trajnost in zaznamoval bogato podobo lokalne zgodovine.

Med dokumentarne presežke Nagličeve ohranjene zbirke lahko uvrstimo fotografski zapis njegovega vojaškega življenja na Ljubljanskem gradu, kjer je ustvaril presek vojaškega življenja med I. svetovno vojno. Prikazan je vojaški utrip v zaledju front, posnetki pa dokazujejo, da je bilo vojaško življenje v primerjavi z življenjem na fronti, kjer so vojaki resnično okusili gorje, bistveno bolj humano.

Nadalje ne moremo spregledati veličine duha in Nagličeve prepoznavne mojstra Plečnika in njegovih arhitekturnih mojstrov. Še vedno je skrivnost, da se je Naglič tako angažirano ukvarjal s sistematičnim fotografskim beleženjem Plečnikovih del, saj jih je, kot bi bil profesionalni kronist, s fotoaparatom spremljal od začetka do zaključka. Objekti so bili med gradnjo še nepopolni, vidni so načini gradnje in materiali, ki so bili kasneje ob dokončanju prekriti s fasadami. Naglič je preučeval kamnine in morda je prav ob Plečnikovi zidavi, ki je vključevala tudi številne kamnite dele, sledil svojemu zanimanju. Objekti so posneti z vseh strani, kot da bi se zavedal, da dela dokumentarno gradivo, ki zahteva celostni pogled na objekt.

Tretji atribut, ki ga je zaznamoval v svojem delovanju in tudi seznanil in povezal z Bernikom, pa je romarska školjka. Njegov pogled na vero je bil globok, izredno spoštljiv, a za razliko od ostalih zelo širok in življenjski. Njemu lastni odnos do Boga mu je nudil zatočišče pred dilemami, ki doletijo človeka v vsakdanjem življenju, ob tem pa je v njem raslo zanimanje za romanja, kjer si je nabiral globoke vtise in širil svoje duhovno

obzorje. Udeleževal se je številnih romanj, udeležil se je tudi I. vseslovenskega romanja v Sveto deželo pod duhovnim vodstvom ljubljanskega knezoškofa Antona Bonaventure Jegliča. Kasneje se izkaže, da je prav fotografski spomin na to romanje – Naglič je imel tu namreč edini s seboj fotoaparat – postalo temelj Nagličevega poznanstva in sodelovanja s Francem Bernikom.

Zaključek

Zgodovinski nauki nam pogosto sporočajo, da ko se običajno križajo poti velikih mož, ta srečanja za seboj prinašajo preprosta spoznanja, da se je vredno truditi za dobre stvari. Če lahko rečemo, da je bila Nagličeva pot srca fotografija, kot nema priča časa, katere sporočilnost nas spominja na življenje in delovanje naših prednikov, pa za Bernika lahko trdimo, da je svoje srce na stežaj odprl Domžalcem. S svojo duhovno potjo in poslanstvom, ki ga je živel, jim je podaril največ kar lahko, samega sebe. Njegova bogata snovna in duhovna zapuščina je prestopila prag večnosti in je vsem nam za svetel vzor, obenem pa v sebi nedvomno potrjuje dejstvo, kako dragocena je lahko Svetloba posameznika v družbi.

▪ Peter Naglič, avtoportret s fotografsko opremo okoli leta 1903.
(Avtor: Peter Naglič; vir: zasebna zbirka Matjaža Šporarja)

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL):

NŠAL, ŽA Domžale, razne knjige, Spomenica duhovnije Matere Božje na Goričici 1904–1915, š. 4.

NŠAL, ŽA Domžale, razne knjige, Kronika župnije Domžale 1918–1920, š. 5.

NŠAL, ŽA Domžale, razne knjige, Kronika župnije Domžale 1925–1941, š. 5.

Časopisni viri

Novine Slovenske krajine, Leto XXIV, št. 20, Lendava, 16. maj 1937.

Slovenski gospodar, leto 69, št. 27, Maribor, 3. julij 1935.

Slovenski gospodar, leto 73, št. 29, Maribor 19. julij 1939.

Slovenski gospodar, leto 73, št. 31, Maribor, 2. avgust 1939.

Slovenski gospodar, leto 74, št. 10, Maribor 6. marec 1940.

Literatura

Bernik, Franc: *Zgodovina fare Domžale: Svojim faranom doma in na ptujem!* (2. natis). Domžale : Kulturni dom Franca Bernika, 2020.

Bernik, Franc: *Zgodovina fare Domžale*. Druga knjiga. Groblje : samozaložba, 1939.

Brojan, Matjaž: *Domžalci in njihov čas, Zgodbe ljudi in družin nekdanih Domžal*. Domžale : samozaložba, 2016.

Frelih, Marko: *Terra Sancta 1910, Največje slovensko romanje v Sveto deželo 1910*. Stična : Muzej krščanstva na Slovenskem, 2013.

Jenko, Borut; Šporar, Matjaž: *Dobro vzgojena mladina, srečna domovina*. Homec : Kulturno društvo Jože Gostič, 2019.

Jenko, Borut; Šporar, Matjaž: *Poduku in razvedrilu*. Homec : Kulturno društvo Jože Gostič, 2017.

Mrkun, Anton: *Homec, 1876–1961*. Faksimilirana izdaja. Ljubljana, Homec : samozaložba, 1995.

Naglič, Peter: *Moje življenje v svetovni vojni 1914–1918, Fotodnevnik vojaka*. Ljubljana : Založba Modrijan 2007.

Naglič, Peter: *Osebna zbirka zapisov in spominov, Zgodovina za leto 1910*. Šmarca, 1910.

Pergovnik, Darja: *Prispevek fotografije Petra Nagliča k ohranitvi Plečnikove dediščine*, Kamniški zbornik XXIV str. 119–130. Kamnik : Občina Kamnik, 2018.

Stražar, Stane: *Domžale, mesto pod Goričico*. Domžale : Kulturno društvo Miran Jarc, 1999.

Šporar, Matjaž: Znani Šmarčani: *Po fotografskih stopinjah amaterskega fotografa Petra Nagliča: Priložnostna publikacija ob 650-letnici prve omembe Šmarce*. Šmarca : Krajevna skupnost Šmarca, 2009, str. 45–46.

Šporar Matjaž; Špiček, Miha; Dular, Andrej; Frelih Marko: *Od domačega praga do Jeruzalema, Fotografski zapisi Petra Nagliča 1883–1959*. Ljubljana : Slovenski etnografski muzej, 2013.

Šporar, Matjaž: *Fotografski zapisi ščetarskega mojstra Petra Nagliča (1883–1959) iz Šmarce pri Kamniku*. Kamniški zbornik XXII, Kamnik : Občina Kamnik 2014, str. 363–389.

Spletni viri

<https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/drustveni-dom.html>

https://www.sistory.si/cdn/publikacije/31001-32000/31015/Moje_zivljenje_v_svetovni_vojni.pdf

CVETA ZALOKAR

110 let Društvenega doma Domžale

Leta 2020 je minilo 110 let od zaključka gradnje in slovesnega odprtja Društvenega doma Domžale, ene najlepših domžalskih stavb, v kateri danes domujeta Kulturni dom Franca Bernika Domžale in Glasbena šola Domžale. Gradnjo je pod okriljem Katoliškega izobraževalnega in podpornega društva vodil in usmerjal ter jo tako rekoč iz nič uspešno tudi dokončal takratni domžalski župnik Franc Bernik. Ko so Domžalci pred 110 leti gradili svoj društveni dom, ki je stal takrat še sredi polja, so stopili skupaj in zelo dobro vedeli, da sta kultura in medsebojno druženje, čemur je bil v prvi vrsti namenjen, bistvenega in življenjskega pomena za obstoj slovenskega naroda ter njegovega vsestransko bogatega življenja in prihodnosti.

Idejo župnika Franca Bernika so Domžalci navdušeno podprli

Pobudnik in organizator gradnje v letih 1909 in 1910 je bil vsestranski domžalski župnik Franc Bernik, postavilo pa ga je Katoliško izobraževalno in podporno društvo Domžale.

Domžale so bile ob začetku 20. stoletja v polnem gospodarskem razmahu. Zelo aktivni pa so bili tudi na **kulturnem področju**, še posebej v okviru leta 1904 preimenovanega Katoliško izobraževalnega in podpornega društva, ki mu je predsedoval Bernik. Njegov predhodnik je bilo že leta 1897 ustanovljeno Krščansko delavsko podporno društvo v Domžalah, ki ga je ustanovil takratni beneficiat na Goričici Jakob Stubi, deloval pa je večinoma na področju izobraževanja. Preimenovano društvo pa je bilo poleg